

Jerzy Krzywaźnia

Ścieżki życia
Antoniego Janasa

(1903-1984)

"Z Czajkowa do Hitchin"

Jerzy Krzywaźnia

Ścieżki życia Antoniego Janasa

(1903-1984)

"Z Czajkowa do Hitchin"

Rojów 2024/25

Grafika: Rodzina Janasów na tle domostwa w Czajkowie w 1932 roku. Od prawej Józef Janas z żoną Emilią (dziadkowie autora) i córką Ireną, dalej Konstancja Janas (prababcia autora). Od lewej brat Józefa – Franciszek z małżonką Pelagią a w środku Antoni z żoną Eleonorą i synem Jerzy Adamem.

Trzej bracia: Józef, Antoni i Franciszek byli synami Antoniego Janasa (1864-1928) i Konstancji z Zabłockich (1865-1938).

I. Wstęp

W poniższym opracowaniu pragnę przedstawić losy Antoniego Janasa (1903-1984) brata mojego dziadka, urodzonego w Czajkowie¹, przedwojennego policjanta w Wołkowysku², żołnierza Armii Andersa³, uczestnika bitwy pod Monte Cassino⁴. Motywacją do jego powstania była 40. rocznica śmierci.

Podstawowe źródła do opracowania stanowią:

- Arkusz Komitetu Przeglądu i Zeszyt Ewidencyjny Antoniego Janasa (w) Ministry of Defence Army Records Centre – Polish Section w Wielkiej Brytanii
- Kwestionariusz osobisty żołnierza Polskich Sił Zbrojnych
- Dokumentacja Antoniego Janasa Kolekcji Akt z Archiwów Rosyjskich (w) Centralne Archiwum Wojskowe w Warszawie.
- krzyz.montecassino.eu

Zdjęcia pochodzą z archiwum rodzinnego autora.

W 2025 biogram i nagrobek Antoniego Janasa do dodałem do bazy Fundacji Znaki Pamięci^{5 6}.

¹ Czajków – wieś w Polsce położona w Kotlinie Grabowskiej, w województwie wielkopolskim, w powiecie ostrzeszowskim, w gminie Czajków[4], nad rzeką Łużycą (dopływem Proсны)

² Wołkowysk – obecnie miasto na Białorusi, w obwodzie grodzieńskim, stolica rejonu wołkowyskiego, nad Wołkowską

³ Władysław Anders (1892-1970) - polski wojskowy i polityk, generał dywizji Polskich Sił Zbrojnych, dowódca Armii Polskiej w ZSRR oraz 2 Korpusu Polskiego

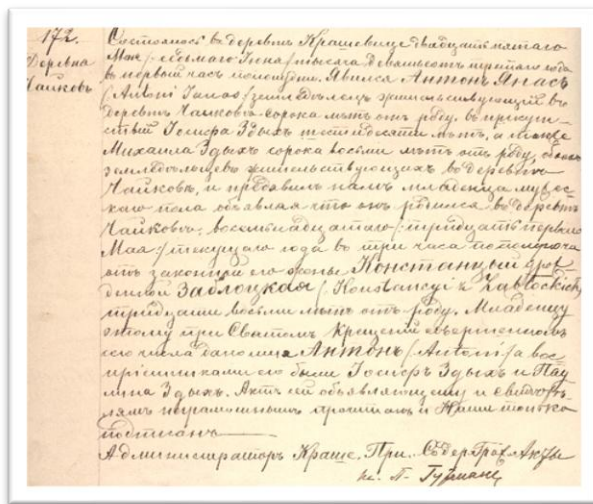
⁴ Monte Cassino (wł. Montecassino) – wzgórze we Włoszech (w Apeninach Środkowych) o wysokości 520 m n.p.m., zlokalizowane nad doliną rzeki Liri, w regionie Lacjum i prowincji Frosinone, między Rzymem (130 km) i Neapolem (100 km). W czasie II wojny światowej miały tu miejsce walki pomiędzy wojskami alianckimi a niemieckimi. W skład wojsk alianckich wchodził II Korpus Wojska Polskiego pod dowództwem gen. Władysława Andersa, którego żołnierze jako pierwsi zawiesili biało-czerwoną flagę po zajęciu wzgórza.

⁵ [BAZA ŻOŁNIERZY 2 KORPUSU POLSKIEGO – SŁOWNIK BIOGRAFICZNY ŻOŁNIERZY 2 KORPUSU POLSKIEGO || FUNDACJA ZNAKI PAMIĘCI](#)

⁶ [BAZA GROBÓW – BAZA GROBÓW ŻOŁNIERZY 2 KORPUSU POLSKIEGO || FUNDACJA ZNAKI PAMIĘCI](#)

II. Dzieciństwo, edukacja i służba wojskowa

Antoni Janas urodził się 31 maja 1903 roku we wsi Czajków jako piąte dziecko Antoniego i Konstancji. Jego rodzice prowadzili gospodarstwo na kilku hektarach ziemi. Konstancja, z domu Zabłocka, wywodziła się z rodziny szlacheckiej. Zamieszkiwali w przysiółku Czajkowa – Kosmalach, który leżał w parafii Kraszewice, w ówczesnym powiecie wieluńskim.

Akt urodzenia Antoniego Janasa U-172 USC Kraszewice

Rodzice Antoniego zdawali sobie sprawę, że dochody z gospodarstwa chłopskiego nie wystarczą na wyposażenie wszystkich dzieci. Dlatego dwóch z braci, najstarszy Władysław i Antoni, otrzymało szansę zdobycia wykształcenia w mieście, na co przeznaczono pieniądze ze sprzedaży lasu serwitutowego.

Antoni Janas rozpoczął edukację w siedmioklasowej szkole powszechnej w Klonowej, oddalonej o kilka kilometrów od domu rodzinnego. Widział swoją szansę na awans społeczny w zawodzie nauczyciela, więc rozpoczął naukę w Męskim Seminarium Nauczycielskim w Łowiczu. Ukończył dwa kursy tego seminarium w 1921 roku, ale nie otrzymał świadectwa ukończenia. Swoją pierwszą pracę zawodową podjął w latach 1919-1923 w Sieradzu, pracując jako drukarz u księdza Aleksandra Brzezińskiego, w jego drukarni i introligatorni⁷. Kapłan ten pomagał ludziom z niższych stanów, oferując im wsparcie od edukacji i zatrudnienia, aż po rozwój duchowy^{8 9}.

⁷ Kwestionariusz osobisty żołnierza Polskich Sił Zbrojnych z dnia 28 stycznia 1947

⁸ [Ks. Aleksander Brzeziński \(1878-1941\) - Sieradz-Praga.pl](https://ks.aleksanderbrzeziński.pl/) (dostęp na 14 listopada 2024)

⁹ [Ksiądz Aleksander Brzeziński – budowniczy, społecznik, wydawca | Muzeum Okręgowe w Sieradzu](https://ksiadzaleksanderbrzeziński.pl/) (dostęp na 14 listopada 2024)

III. Służba wojskowa, małżeństwo i służba w policji

W latach 1923-26 odbywał służbę wojskową jako instruktor w stopniu kaprała w 4. pułku strzelców konnych w Płocku. W jego trakcie odbył w 1924 roku 6-miesięczne doskonalące szkolenie podoficerskie. Pod koniec lat dwudziestych zawarł związek małżeński z Eleonorą Kuźmicką urodzoną w 1911. Z tego związku 9 lipca 1931 roku urodził się ich jedyny syn (na zdjęciu) Jerzy Adam.

z lewej matka Jerzego, Eleonora Kuźmicka z Jerzym

W roku 1929 podjął służbę jako Starszy Posterunkowy¹⁰ Służby Śledczej na Posterunku Policji Państwowej z płacą 120 zł miesięcznie.

W 1935 roku zmarła żona Antoniego, Eleonora i od tej pory małego synka wychowywały różne opiekunki. W sierpniu 1939 zamieszkiwał w Wołkowysku na ulicy 3 Maja nr 3.

W rok przed wybuchem wojny 13 września 1938 roku zmarła ich matka Konstancja Janas z domu Zabłocka. Została pochowana na Cmentarzu Parafialnym w Czajkowie jak jej mąż Antoni zmarły 1 stycznia 1928.

Rodzina Janasów w 1932 roku w Czajkowie

Antoni Janas mimo sporej odległości (mieszkał w Wołkowysku) odwiedzał rodzinne siedlisko. Stan ten zmienił się radykalnie po wybuchu II wojny światowej.

Nagrobek matki Antoniego, Konstancji na cmentarzu parafialnym w Czajkowie

¹⁰ Starszy posterunkowy (st. post.) – drugi stopień szeregowy w Policji następujący po stopniu posterunkowego

IV. W łagrach NKWD (Kozielsk - Ponoj – Suzdal)

Tułaczka wojenna starszego posterunkowego Antoniego Janasa rozpoczęła się internowaniem na Litwie 21 września 1939 roku¹¹. Po aneksji Litwy przez Związek Sowiecki, Janas został wzięty do niewoli rosyjskiej¹². Następnie, 13 lipca 1940 roku, już po zbrodni katyńskiej na polskich oficerach, został przetransportowany do Kozielska w Obłasti Kałuskiej.

The image shows two pages of a handwritten NKWD identification card. The top page contains personal data and the bottom page contains military and camp-related information. Both pages are stamped with the NKWD emblem.

Top Page:

Наименование лагеря: КОЗЕЛЬСКИЙ
УЧЕТНАЯ КАРТОЧКА
1. Фамилия: ЯНАС
2. Имя: Антоний
3. Отчество: Антониевич
4. Год и место рождения: 1908 г. дер. Салков, Велюнского уезда, Подвинского в.о.
5. Национальность: Польск.
6. Подданство: Польское
7. Принадлежность к полит. партиям: К. принадле.
8. Последний чин или звание: Ст. конторщик. Контора.
9. Последняя должность в армии и в др. организациях: Начальник Сводного общества Балтийск.
10. Образование: Среднее
2. Спец. 5 месяцев. Конторские курсы

Bottom Page:

11. Профессия и специальность: Стар. конторщик
12. Место жительства до ареста в армии: Полесье - 11 вил. г. Волковыска
Чл. 5-го полка РК Велюска. В.во
13. Дата, место взятия в плен и название части: 21/11 39 г. Иммер. пехот. батальон. 2-й ко. Селенск.
14. Когда и откуда прибыл в лагерь: 18/11 Молодежно.
15. Вежал: _____ 16. Задержан: _____
17. Убыл (дата, место и основная причина убытия): 16/12 41 г. в лагерь "Огонь"
18. Особые отметки: Убыл по медицинскому № 412
№ учетного дела: 1363
Карточку заполнил: Юмашев

Jego nazwisko figuruje w imiennych wykazach dokumentacji obozu kozielskiego. Później został wysłany na północ Rosji. Istnieje dokument przekazania go z Kozielska do obozu NKWD dla polskich jeńców w Ponoju w Obłasti Murmańskiej, gdzie przebywał od 16 maja do 27 lipca 1941 roku¹³.

¹¹ Jan Pięta, Wanda Krystyna Roman, Maciej Szczurowski, Polacy internowani na Litwie 1939-1940, Warszawa 1997. S.320

¹² Kolekcja Akt z Archiwów Rosyjskich, Centralne Archiwum Wojskowe w Warszawie- karta internowania losy ustalone

¹³ Kolekcja Akt z Archiwów Rosyjskich, Centralne Archiwum Wojskowe w Warszawie -akt przekazania jeńca Antoniego Janasa z obozu Kozielsk do obozu w Murmańsku (CAW)

СТАЛНИЙ СПИСОК. №1

на военнопленных и интернированных, содержащихся
в Ковенском лагере, направленных 16 мая 1944г.

В. Ризучаного.....

№/п.	Фамилия, имя, отчество.	Год рожд.	Чин или звание	В учет- ного до- да.	ПРИМЕ- НИЕ.
18.	БНАС АНТОНИЙ АНТОНИЧ	1908	Ст. пост. лун.	1368	

ИТОГ - одна тысяча человек.

С Д А Л Я :

НАЧАЛЬНИК ЛАГЕРЯ КОМ-
СО СЛЕДСТВИЯ ГОСУДАРСТВЕННОЙ БЕЗОПАСНОСТИ

НАЧАЛЬНИК 2-го ОТДЕЛЕНИЯ

ПРИМЛ:

НАЧАЛЬНИК КОМСО 136 КОМ-
СО ДОЛЖ. РАБОТА
КА 107

(ГОРЮНОВ)

(ДЕНИЛОВИЧ)

(РЕЙГНИЦ)

74

12

СТАЛНЕМ СПИСОК.

Пункт назначения... Суздальский лагерь НКВД СССР.

Пункт отправления... Ломоносовский лагерь НКВД....

Фамилия, имя, отчество.	Год рожд.	Чин или звание.	Улучше- ного де-	ПРИМЕ- ЧАНИЕ.
17. ЯНАС	19 03	Ст.пострунк.	1363	
Антони Антонович				

Всего по списку /1363/ одна тысяча девятьсот тридцать три человека.

Судового лагеря НКВД СССР.
Н.Д. ОТДЕЛЕНИЯ.-

По списку приняты: *Калашников* /КАЛАШНЕВ/.
/ДАВИДЕНКО/
/ГОМОВ/.
Гомов

22/УП-41 года.

Wojenna tułaczka Antoniego na podstawie akt Centralnego Archiwum Wojskowego

LP	Opis losów	Początek			Koniec			Kraj	Woj/Oblast	Pow.	Miej.
		r	m	d	r	m	d				
1.	Obóz							Rosja	Iwanowska		Suzdal
2.	Areszt	1939	09	21				Litwa			
3.	Obóz	1940	07	13				Rosja	Kałuska		Kozielsk
4.	Obóz	1941	05	16	1941	07	27	Rosja	Murmańska		Ponoi
5.	Anders	1941	09	04				Rosja	Saratowska		Tatyszczewo
LP	opis źródła										sygnatura
1.	Alfabetyczna kartoteka ewidencyjna jeńców 1939 roku, Centralne Archiwum Wojskowe w Rembertowie, Kolekcja Akt z Archiwów Rosyjskich.										CAW-1
2.	Wykazy imienne z zespołu akt merytorycznych - dokumentacja obozu w Kozielsku - akt przekazania jeńców z Kozielska do obozu Ponoi z 16 maja 1941 i 9 czerwca 1941 oraz z Kozielska do Gрязowca z 28 czerwca 1941, (sygnatura VIII.800.20, teczka 48 a i b), Centralne Archiwum Wojskowe w Rembertowie, Kolekcja Akt z Archiwów Rosyjskich - teczka, strona, pozycja.										CAW3-48a -53-118
3.	Wykazy imienne z zespołu akt merytorycznych - akt przekazania jeńców z obozu Ponoi do obozu w Suzdalu z 22 lipca 1941, (sygnatura VIII.800.20, teczka 97), Centralne Archiwum Wojskowe w Rembertowie, Kolekcja Akt z Archiwów Rosyjskich - teczka, strona, pozycja.										CAW3-97 -78-117
4.	Jan Pięta, Wanda Krystyna Roman, Maciej Szczurowski Polacy internowani na Litwie 1939-1940, Warszawa 1997, lista alfabetyczna - strona.										IL -320

V. W Armii Andersa

Szansę na ocalenie życia na "niehumanitarnej ziemi" dała Armia Andersa, polskie jednostki zbrojne w ZSRR, utworzone po podpisaniu układu Sikorski-Majski¹⁵. 12 sierpnia 1941 Prezydium Rady Najwyższej ZSRR ogłosiło dekret o "amnestii", który przewidywał zwolnienie jeńców wojennych, internowanych, więźniów oraz osób z kolonii pracy, przeciwko którym prowadzono śledztwo, zesłanych osadników wojskowych, leśników, a także członków rodzin osób represjonowanych i wysiedlonych.

Tworzenie jednostek Polskich Sił Zbrojnych w ZSRR rozpoczęło się we wrześniu 1941 roku w Buzułuku, Tocku i Tatiszczewie koło Saratowa, gdzie znalazł się Antoni Janas. 15 października 1941 roku został wcielony do Ośrodka Zapasowego 5 Dywizji Piechoty i przydzielony do Szwadronu Zapasowego Kawalerii. Ukończył wówczas dwa kursy dokształcające dla podoficerów i instruktorów samochodowych, które odbywały się w Dżalalabadzie, mieście w południowo-zachodnim Kirgistanie, blisko granicy z Uzbekistanem. 3 lutego 1942 roku zdał egzamin na kierowcę motocykla.

XVII. Szkoły i kursy wojskowe:			
od	do	Nazwa szkoły (kursu)	Wynik, uprawnienie do awansu i podpis
wr. 1941	6 mies.	szk. podofic. w 4 p. str. k.	
10.XII.1941	7.III.1942	kurs dokonal. dla podofic. przy O.Z. 5 D.P.	
wr. 1942	6 tygodni	kurs instr. kier. samoch. O.Z. 5 D.P.	
20.1.43	20.1.43	pozwolenie na prowadzenie wojak. sam. orob. i	

Zeszyt Ewidencyjny Antoniego Janasa

¹⁵ Układ Sikorski-Majski – układ z dnia 30 lipca 1941 roku między Polską a ZSRR, przywracający stosunki dyplomatyczne między obu państwami, zerwane 17 września 1939 z chwilą agresji ZSRR na Polskę

VI. Na brytyjskim Bliskim Wschodzie

W okresie ofensywy niemieckiej na Kaukaz i bitwy o Stalingrad generał Anders uzyskał zgodę Stalina na ewakuację już sformowanych oddziałów do Iranu, przy pozostawieniu ośrodków rekrutacyjnych wojska polskiego w ZSRR. W konsekwencji Armia Andersa została ewakuowana z Krasnowodska przez Morze Kaspijskie do Pahlevi w Iranie (okupowanym wówczas wspólnie od sierpnia 1941 przez wojska sowieckie i brytyjskie).

Drugi kurs kierowców samochodu zorganizowany został w Kirkuku (w północnym Iraku - Kurdystanie). Trwał 4 tygodnie (150 godzin). 13 lutego 1942 Antoni Janas został awansowany na plutonowego.

20 kwietnia 1943 został odkomenderowany na kolejny kurs kierowców samochodu. Jako instruktor przy oddziale zaopatrzenia i transportu 5 Kres. Dyw. Piech. 22 maja 1942 przeniesiony do 5 Dyonu Rozpoznania i przydzielony do 2 Szwadronu.

15 sierpnia 1942 Antoni został wcielony do Polskich Sił Zbrojnych pod dowództwem Brytyjskim na Środkowym Wschodzie. Na Bliskim Wschodzie przebywał w latach 1942-1944 jako kierowca w stopniu plutonowego w 5 pułku art. p. panc. 19 marca 1943 w rejonie Khanagin - 140 km od Bagdadu stanął przed komisją lekarską, która przyznała mu kategorię „A”. 20 listopada 1943 roku otrzymał pozwolenie na prowadzenie samochodów wojskowych osobowych i ciężarowych.

Książeczka Krzyża Pamiątkowego Monte Cassino

VII. Na ziemi włoskiej – bitwa pod Monte Cassino

W okresie od 15 lutego 1944 do 2 lutego 1945 walczył na froncie włoskim w oddziałach rozpoznania 5 ppanc. Brał udział w bitwie pod Monte Cassino za co 22 lutego 1945r został odznaczony Krzyżem Pamiątkowym Monte Cassino nr 22240¹⁶.

Od 21 czerwca 1946 we Włoszech był podoficerem pocztowym w stopniu ogniomistrza w 5 pułku art. p. panc. (stopień miarodajny do wypłacenia żołdu plutonowego). 28 grudnia 1945 został odznaczony Gwiazdą za wojnę (1939-1945) (The 39-45 Star) - brytyjskie odznaczenie wojskowe przyznawane za udział w II wojnie światowej, pomiędzy 3 września 1939 a 2 września 1945

¹⁶ [5 Pułk Artylerii Ppanc. - krzyz.montecassino.eu](http://5.PulkArtyleriiPpanc.-krzyz.montecassino.eu) (dostęp na 14 listopada 2024) L.p. 214.
Stopień plut. Janas Antoni, rocznik i nr. Ewidencyjny 1903/51, Nr. Krzyża Monte Cassino 22240

oraz Gwiazdę Italii (ITALY STAR), bryt. odznaczenie pamiątkowe, ustanowione 1945 przez króla Jerzego VI dla uczestniczących w działaniach woj. na terenie Włoch 1943–45.

16 kwietnia 1946 roku otrzymał po raz pierwszy Medal Wojska nr 11544 - polskie odznaczenie wojskowe. Medal Wojska został ustanowiony dekretem Prezydenta RP na Uchodźstwie w Londynie dnia 3 lipca 1945 roku.¹⁷ Nadawany był żołnierzom wojsk lądowych Polskich Sił Zbrojnych na Zachodzie za czyny dokonane w czasie II wojny światowej.

Otrzymał także brytyjskie odznaczenie Medal Wojenny 1939–1945 (War Medal 1939–1945), które zostało mu przyznane 18 lutego 1946 r.

XX. Odznaczenia i pochwały :		
Data	Określenie odznaczenia lub pochwały i za jaki czyn	Rozkaz formacji
22. 2. 45 r.	Krzyż Pamiątkowy Monte Cassino Nr. 222 40	Rozk. Og. 5 KDP
28.12.45	GWIAZDA ZA WOJNE 1939 (The 39-45 STAR) Roz. 5 Ppnr.	Nr. 18/45
1945	GWIAZDA ITALII (ITALY STAR) Nr. 264	
16.4.46	MEDAL WOJSKA PORAZ PIERWSZY Nr. 11544	Rozk. 2 KDP
18.11.46	THE WAR MEDAL 39-45	Nr. 165/4
	AWARDED WAR MEDAL 1939/45.	2 STARS / 2 CLASPS
	30 AUG 1950	15 AUG 1950
	1 MEDAL ISSUED	NE/334

Zeszyt Ewidencyjny Antoniego Janasa

¹⁷ Zeszyt Ewidencyjny Antoniego Janasa (w) Ministry of Defence Army Records Centre – Polish Section w Wielkiej Brytanii

VIII. Wielka Brytania

21 października 1946 opuścił Włochy odkomenderowany do Transit Hensley. Już w Wielkiej Brytanii 7 lutego 1947 został zaciągnięty do PKPP z 5 Kresowego P. Art. Ppanc. Został wtedy skreślony z ewidencji pułku z uwagi na zapisanie się do P.K.P.R. w Obozie Rodzin Stockbridge- Hansl zgodnie z zobowiązującymi przepisami. 31 marca 1947 Komendant Polskiego Obozu Rodzin Polish Families Hostel Stowell Park Glos Tele 70 Possbridge mjr. Sabatowski wydał decyzję o zakwalifikowaniu Antoniego na **płatny stopień plutonowego**.

Jeszcze 15 i 30 sierpnia 1950 był nagradzany brytyjskimi odznaczeniami wojskowymi. W wielu miejscach dokumentów skreślono i potwierdzano stopień wojskowy „zawodowy”, co prawdopodobnie związane było z uprawnieniami finansowymi.

W 1947 roku posiadał brytyjskie dokumenty osobiste wojskowe. Na dzień 28 stycznia 1947 posiadał mniej niż 200 Funtów. Deklarował dobrą znajomość w mowie i piśmie języków obcych: rosyjskiego i włoskiego. Nie był członkiem Stowarzyszenia Polskich Kombatantów.

Jako prywatny stały adres podawał: C/O C.A.D. BRAMLEY, NR. BASINGSTOKE, HANTS. Nr. poczty polowej oddziału: 5P. ART. P.PANC Cirencester DANGLIGWORD (poprawione na DAGLINGWORTH). Deklarował narodowość polską i wyznanie rzymsko-katolickie.

Data	Określenie zmiany	Rozkaz formacji
6.11.47	Wstąpił w stan wid. Obozu Rodzin SKDP 2 dniem 7.11.47 KOMENDANT OBOZU SABATOWSKI mjr.	
31.11.47	Wstąpił do PKPR dnia 7.11.47 i otrzymał stopień płatny plutonowego (sgt)	
	KOMENDANT POLSKIEGO OBOZU RODZIN COMMANDANT POLISH FAMILIES HOSTEL STOWELL PARK GLOS TELE 70 FOSSBRIDGE	KOMENDANT OBOZU SABATOWSKI mjr.

Był pozytywnie oceniany przez swoich dowódców.

Zeszyt Ewidencyjny Antoniego Janasa

IX. Na emigracji - spotkanie z synem

Antoni Janas osiadł po 1947 w Anglii, zachowując z rodziną przez wiele lat jedynie kontakt listowny. Nie powrócił do Polski ponieważ jako były policjant obawiał się prześladowań ze strony władz komunistycznych; podobnie zresztą postępowali jego koledzy z oddziału, dodatkowym elementem były względy ekonomiczne. Antoni pracował jako dostawca żywności do szpitala, a później jako pracownik sanatorium co pozwalało mu utrzymać siebie i drugą żonę (również emigrantkę pochodząca z Lubelskiego).

Antoni Janas 1954

W 1956 roku spotkał w Anglii po latach rozłąki się ze swoim synem Jerzym. Antoni Janas jeszcze przed wojną został wdowcem, później utracił kontakt z synem. Poszukiwał go przez Międzynarodowy Czerwony Krzyż. Syn był zawodowym podoficerem i by odwiedzić ojca musiał zrezygnować z kariery wojskowej.

W Kwestionariuszu Osobowym – QUESTIONNAIRE FOR POLISH RECORDS sporządzonym 28 stycznia 1947 Antoni wskazywał że w razie wypadku zawiadomić – Jerzego Janasa w Brześciu n/Bugiem ul. 9 lutego nr 71. Niestety bardzo długa rozłąka trwająca kilkanaście lat, różnice kulturowe i charakterologiczne doprowadziły do konfliktu Antoniego z dorosłym już synem. Jerzy Adam Janas powrócił do Polski i zerwał z ojcem kontakt i resztą rodziny. Tak więc nie doszło do połączenia się rozłączonych przez wojnę ojca i syna.

Anglia 1956

Antoni w listach do rodziny w Czajkowie chwalił się swoimi nowymi nabytkami; na zdjęciu zakupiony w 1957 samochód trójkołowy.

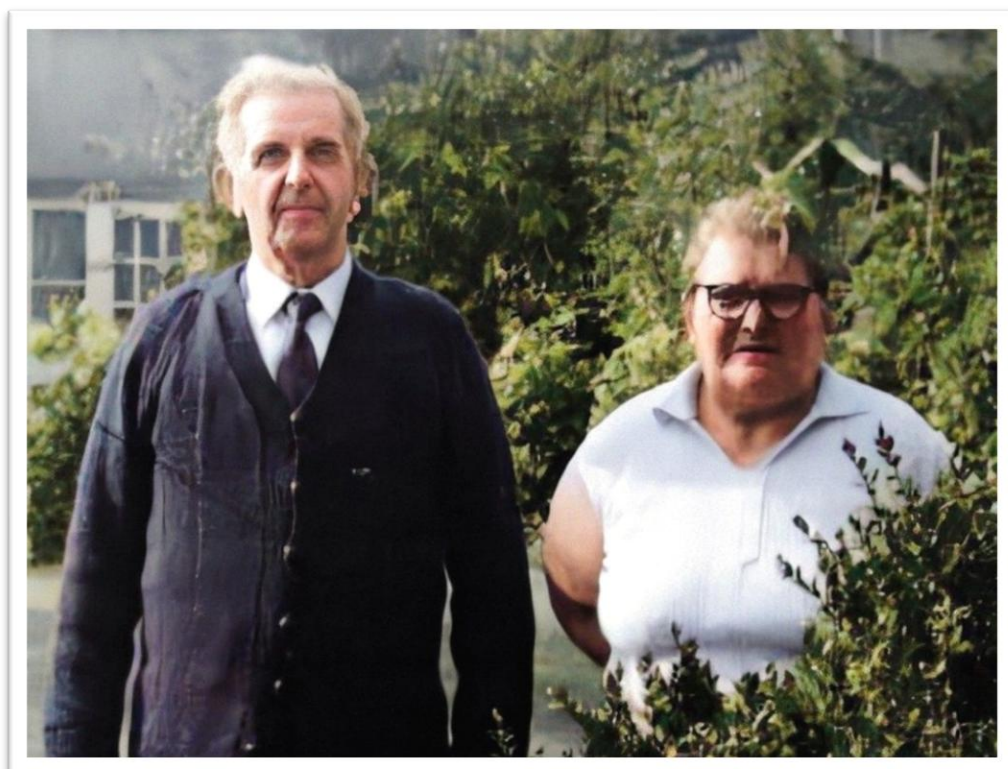
W latach 60-tych zakupił już bardziej reprezentacyjny samochód, którym jak napisał na odwrocie fotografii dojeżdżał do pracy.

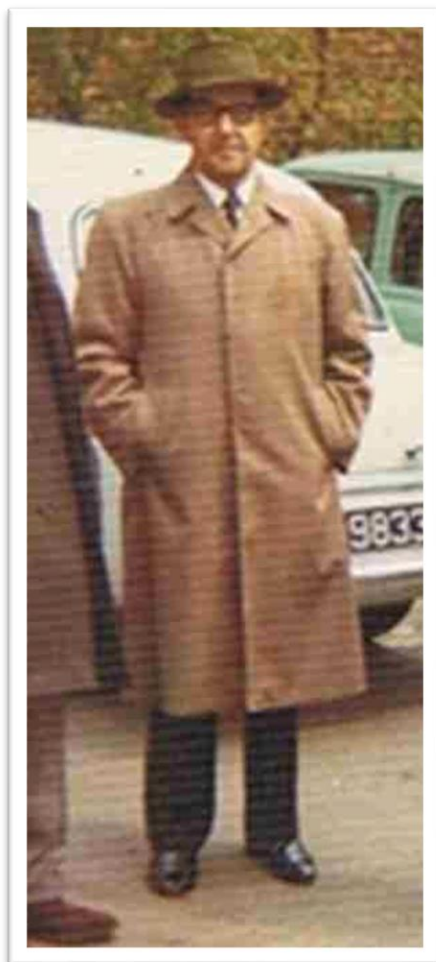
Antoni Janas utrzymywał kontakt listowny z rodziną w Polsce, przysyłał fotografie. W 1968 roku (jeszcze przed śmiercią brata Józefa w 1975) wraz z żoną odwiedził Czajków.

W latach 80-tych mieszkał w małym miasteczku Hitchin przy Old Hale Way 24, położonej ok. 50 km na północ od Londynu w domu szeregowym z ogrodem. Na brytyjskie warunki żył skromnie.

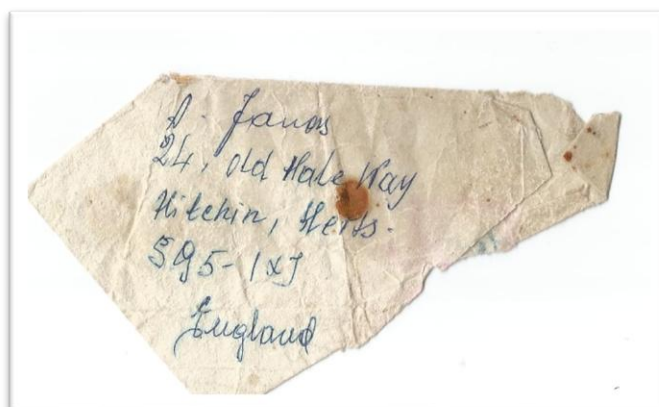
Wiemy, że w latach 60-tych pracował w szpitalu (może sanatorium) jako palacz i dozorca. Swoją drugą żonę poznał w Anglii. Pochodziła z lubelskiego. Nie mieli dzieci. Mieszkali wśród innych Polaków.

Siostrzeniec Antoniego - Marian Wieczorek odwiedził ich w roku 1981 kiedy przebywał w Anglii. Tak wspominał „Byłem u nich tylko kilka godzin. Byli bardzo serdeczni, wujek miał starego Mini Morrisa, którym jeszcze jeździł. Z tego pobytu zostało mi tylko to zdjęcie. Kiedy zmarł nie mam informacji”.

Ostatnie zdjęcie Antoniego Janasa z archiwum rodzinnego

Ostatni adres Antoniego Janasa

X. Śmierć i pochówek

Antoni zmarł 22 listopada 1984 r. w szpitalu w mieście Stevenage¹⁸ (w hrabstwie Hertfordshire - Anglia).¹⁹

Application Number 1373354-1

QBDY 130233

CERTIFIED COPY OF AN ENTRY

DEATH		Entry No. 92
Registration district Stevenage	Administrative area City of Hertfordshire	
Sub-district Stevenage		
1. Date and place of death Twenty-second November 1984 Lister Hospital, Stevenage		
2. Name and surname Antoni JANAS		3. Sex Male
3. Date and place of birth 30th May 1903 Poland.		4. Maiden surname of woman who has married —
5. Occupation and usual address Factory Worker (Retired) 24, Old Hale Way, Hitham, Herts.		
7(a) Name and surname of informant Anne Teresa KRAL		7(b) Qualification Carrying the body to the burial
8. Usual address 44, Strathmore Avenue, Hitham, Herts.		
9. Cause of death Ia Pulmonary Embolism - Multiple II Bronchopneumonia Certified by P. Barrington B.M.		
10. Date of registration Twenty-two November 1984		11. Signature of registrar Elizabeth Marks Registrar

CERTIFIED to be a true copy of an entry in the certified copy of a register of Births, Still-births or Deaths in the District above mentioned. Given at the GENERAL REGISTER OFFICE, under the Seal of the said Office on 29th June 2009

*If the Certificate is given from the original Register, the words "the certified copy of" are struck out.

CAUTION: THERE ARE OFFENCES RELATING TO FALSIFYING OR ALTERING A CERTIFICATE AND USING OR POSSESSING A FALSE CERTIFICATE. © CROWN COPYRIGHT

WARNING: A CERTIFICATE IS NOT EVIDENCE OF IDENTITY.

PRINTED BY THE GENERAL REGISTER OFFICE

Odpis aktu zgonu Antoniego Janasa

Rodzina w Polsce nie została powiadomiona. Dopiero w lipcu 2009 ustaliłem datę śmierci Antoniego dzięki pomocy brytyjskiego Czerwonego Krzyża.

¹⁸ Stevenage – miasto i dystrykt w Wielkiej Brytanii (Anglia), w hrabstwie Hertfordshire.

¹⁹ <https://www.findagrave.com/memorial/168576187/antoni-janas> (dostęp na 14 listopada 2024)

Pochowany został na cmentarzu w Hitchin. Na nagrobku widnieje data 24 listopada czyli datowana dwa dni później. Małżonka przeżyła go 6 lat. Według nagrobka zmarła 16 czerwca 1990 r.

Żona Antoniego Janasa w ogródku Anglia 27.08.1965

Tablica nagrobku Antoniego Janasa i jego drugiej żony Karoliny (lokalizacja nagrobka - Hitchin, North Hertfordshire District, Hertfordshire England)

Cmentarz Hitchin (stara sekcja). To duży cmentarz w Hitchin w hrabstwie Hertfordshire. Jest zarządzany przez North Hertfordshire District Council.

Teren znajduje się w dwóch połowach, po każdej stronie Cemetery Road. Nagrobek znajduje się we wschodniej części, rząd 10.

**XI. Biogram Antoniego Janasa zgłoszony do Słownika Biograficznego
żołnierzy II Korpusu Polskiego – Fundacji Znaków Pamięci²⁰**

LOS Y PRZEDWOJENNE I WOJENNE

ŻYCIE PRZED II WOJNĄ ŚWIATOWĄ

Antoni Janas urodził się jako piąte dziecko Antoniego i Konstancji z domu Zabłockiej, pochodzącej ze zubożałej rodziny szlacheckiej. Rodzina Janasów mieszkała w przysiółku

²⁰ [BAZA ŻOŁNIERZY 2 KORPUSU POLSKIEGO – SŁOWNIK BIOGRAFICZNY ŻOŁNIERZY 2 KORPUSU POLSKIEGO || FUNDACJA ZNAKI PAMIĘCI](#)

Kosmale, należącym do parafii Kraszewice, w ówczesnym powiecie wieluńskim. Utrzymywali się z niewielkiego gospodarstwa rolnego. Świadomi ograniczonych możliwości materialnych, rodzice postanowili przeznaczyć środki ze sprzedaży lasu serwitutowego na edukację dwóch synów – Władysława i Antoniego.

Antoni rozpoczął naukę w siedmioklasowej szkole powszechnej w Klonowej, a następnie kontynuował ją w Męskim Seminarium Nauczycielskim w Łowiczu, gdzie ukończył dwa kursy w 1921 roku, choć nie uzyskał świadectwa ukończenia. W latach 1919–1923 pracował w drukarni i introligatorni księdza Aleksandra Brzezińskiego w Sieradzu, który znany był z udzielania pomocy ludziom z niższych warstw społecznych. W latach 1923–1926 odbył obowiązkową służbę wojskową jako kapral i instruktor w 4 Pułku Strzelców Konnych w Płocku. W 1924 roku przeszedł sześciomiesięczne szkolenie doskonalące dla podoficerów.

Pod koniec lat 20. ożenił się z Eleonorą Kuźmicką (ur. 1911), z którą miał syna Jerzego Adama (ur. 9 lipca 1931 r.). W 1929 roku podjął pracę jako starszy posterunkowy w Służbie Śledczej Policji Państwowej. Mieszkając wówczas w Wołkowysku, otrzymywał miesięczny żołd w wysokości 120 zł.

Tragiczne wydarzenia osobiste naznaczyły jego życie – w 1935 roku zmarła żona Eleonora, a ich kilkuletni syn wychowywany był później przez opiekunki. 13 września 1938 roku zmarła matka Antoniego, Konstancja, pochowana w Czajkowie obok męża Antoniego seniora, zmarłego 1 stycznia 1928 r.

Mimo oddalenia, Janas utrzymywał kontakt z rodzinnym domem, odwiedzając Czajków nawet z Wołkowyska, gdzie w sierpniu 1939 roku mieszkał przy ul. 3 Maja 3. Wojna jednak radykalnie odmieniła jego los.

LOS Y W CZASIE II WOJNY ŚWIATOWEJ (PRZED WSTĄPIENIEM DO ARMII ANDERSA)

Internowany został na Litwie 21 września 1939 roku, a po agresji Związku Sowieckiego na ten kraj trafił do sowieckiej niewoli. W lipcu 1940 roku, już po zbrodni katyńskiej, został przetransportowany do obozu w Kozielsku w obwodzie kałuskim. Jego nazwisko figuruje w imiennych wykazach więźniów tego obozu.

Następnie został przeniesiony na północ Rosji – istnieje dokumentacja potwierdzająca jego przekazanie do obozu NKWD dla polskich jeńców w Ponoju (obwód murmański), gdzie przebywał od 16 maja do 27 lipca 1941 roku.

Po wybuchu wojny niemiecko-sowieckiej, 24 sierpnia 1941 roku, Antoni Janas został przewieziony do obozu w Suzdalu, gdzie przebywał do 14 listopada 1941 roku. Warunki bytowe w obozie były bardzo ciężkie, o czym świadczą wspomnienia współwięźniów – żołnierzy i funkcjonariuszy Policji Państwowej.

PRZEBIEG SŁUŻBY W ARMII ANDERSA

Po podpisaniu Układu Sikorski–Majski 30 lipca 1941 roku Prezydium Rady Najwyższej ZSRR ogłosiło tzw. „amnestię”, na mocy której Antoni Janas odzyskał wolność. We wrześniu 1941 roku znalazł się w Buzułuku, gdzie rozpoczęto formowanie Polskich Sił Zbrojnych w ZSRR. 15 października 1941 roku został wcielony do Ośrodka Zapasowego 5 Dywizji Piechoty i przydzielony do Szwadronu Zapasowego Kawalerii. W Dżalalabadzie (południowo-zachodni Kirgistan) ukończył dwa kursy dokształcające dla podoficerów i instruktorów samochodowych. 3 lutego 1942 roku zdał egzamin na kierowcę motocykla. Wobec niemieckiej ofensywy na Kaukaz i bitwy o Stalingrad, wojska polskie zostały ewakuowane do Iranu. Janas trafił przez Morze Kaspijskie do portu Pahlevi. Drugi kurs kierowców samochodowych ukończył w Kirkuku w północnym Iraku. 13 lutego 1942 roku awansowany został na plutonowego. W maju 1942 przeniesiono go do 5 Dywizjonu Rozpoznawczego i przydzielono do 2 Szwadronu. Pełnił funkcję instruktora przy oddziale zaopatrzenia i transportu 5 Kresowej Dywizji Piechoty.

15 sierpnia 1942 roku Antoni Janas przeszedł wraz z oddziałami polskimi pod dowództwo brytyjskie na Bliskim Wschodzie. W latach 1942–1944 służył jako kierowca w stopniu plutonowego w 5 Pułku Artylerii Przeciwpancernej 5 Kresowej Dywizji Piechoty 2 Korpusu. 19 marca 1943 roku w rejonie Khanagin (ok. 140 km od Bagdadu) przeszedł komisję lekarską, która przyznała mu kategorię zdrowia „A”. 20 listopada 1943 roku otrzymał pozwolenie na prowadzenie wojskowych pojazdów osobowych i ciężarowych.

W okresie od 15 lutego 1944 do 2 lutego 1945 walczył na froncie włoskim, w szeregach oddziałów rozpoznawczych 5 Pułku Artylerii Przeciwpancernej 2 Korpusu. Brał udział w bitwie o Monte Cassino.

Od 21 czerwca 1946 roku pełnił funkcję podoficera pocztowego w stopniu ogniomistrza w 5 Pułku Artylerii Przeciwpancernej we Włoszech (żołd wypłacano mu według stopnia plutonowego). 21 października 1946 roku został odkomenderowany z Włoch do obozu przejściowego Transit Hensley, a następnie, już na terenie Wielkiej Brytanii, 7 lutego 1947 roku został przyjęty do Polskiego Korpusu Przysposobienia i Rozmieszczenia (PKPR) z ramienia 5 Kresowego Pułku Artylerii Przeciwpancernej.

PRZYNALEŻNOŚĆ WOJSKOWA W 2 KORPUSIE POLSKIM - 5 KRESOWA DYWIZJA PIECHOTY, - 5 Kresowy Pułk Artylerii Przeciwpancernej

LOSY POWOJENNE

Zgodnie z obowiązującymi przepisami, z chwilą wstąpienia do PKPR został skreślony z ewidencji pułku, przebywając wówczas w Obozie Rodzin Stockbridge-Hansl. 31 marca 1947 roku Komendant Polskiego Obozu Rodzin „Polish Families Hostel” w Stowell Park (hrabstwo Gloucestershire), mjr Sabatowski, przyznał mu płaćny stopień plutonowego.

Antoni Janas pozostawał w Wielkiej Brytanii na emigracji wojskowej. W dokumentacji odnotowano jego nagrodzenie brytyjskimi odznaczeniami wojskowymi 15 i 30 sierpnia 1950 roku. W wielu miejscach archiwalnych dokumentów pojawia się adnotacja o jego statusie jako żołnierza „zawodowego”, prawdopodobnie w kontekście przysługujących mu uprawnień finansowych.

W 1947 roku posiadał osobiste brytyjskie dokumenty wojskowe oraz deklarował znajomość języka rosyjskiego i włoskiego w mowie i piśmie. Według stanu na 28 stycznia 1947 roku posiadał oszczędności poniżej 200 funtów. Nie należał do Stowarzyszenia Polskich Kombatantów.

Jako adres prywatny podawał: C/O C.A.D. Bramley, nr Basingstoke, Hants. Jego numer poczty polowej brzmiał: 5 P. Art. P. Panc., Cirencester, Dangligword (skorygowany później na Daglingworth). Deklarował narodowość polską oraz wyznanie rzymskokatolickie.

Po zakończeniu II wojny światowej pozostał na emigracji w Wielkiej Brytanii, obawiając się represji ze strony władz komunistycznych w Polsce z racji swojej przedwojennej służby w policji. Decyzję o pozostaniu na obczyźnie podzielało wielu jego kolegów z oddziału – obok względów politycznych ważną rolę odegrały również kwestie ekonomiczne.

Od 1947 roku mieszkał w Anglii, utrzymując przez wiele lat jedynie korespondencyjny kontakt z rodziną w kraju. Pracował jako dostawca żywności do szpitala, a następnie jako pracownik sanatorium. Umożliwiało mu to utrzymanie siebie oraz drugiej żony, również polskiej emigrantki, pochodzącej z Lubelszczyzny.

Szczególnym wydarzeniem w jego życiu było spotkanie w 1956 roku z synem Jerzym, z którym stracił kontakt jeszcze przed wojną. Antoni był wcześniej wdowcem, a po wojnie przez wiele lat bezskutecznie poszukiwał syna za pośrednictwem Międzynarodowego Czerwonego Krzyża. W sporządzonym 28 stycznia 1947 roku „Questionnaire for Polish

Records” jako osobę do zawiadomienia w razie wypadku wskazał Jerzego Janasa, zamieszkałego wówczas w Brześciu nad Bugiem (ul. 9 Lutego 71).

Syn Jerzy Adam Janas, zawodowy podoficer Wojska Polskiego, zrezygnował z dalszej kariery wojskowej, aby odwiedzić ojca w Anglii. Niestety, wieloletnia rozłąka, różnice pokoleniowe i kulturowe oraz trudne doświadczenia wojenne sprawiły, że relacje między ojcem a synem szybko uległy pogorszeniu. Po krótkim czasie Jerzy powrócił do Polski i całkowicie zerwał kontakt zarówno z ojcem, jak i resztą rodziny.

Antoni Janas, mimo trudności losowych, starał się odnaleźć w nowej rzeczywistości emigracyjnej. W listach do rodziny w Czajkowie chwalił się codziennymi osiągnięciami i drobnymi radościami życia – na jednym ze zdjęć z 1957 roku pozuje przy zakupionym przez siebie trójkołowym samochodzie. Antoni Janas zmarł 22 listopada 1984 roku w szpitalu w Stevenage, w hrabstwie Hertfordshire w Anglii. O jego śmierci nie została wówczas poinformowana rodzina w Polsce, co pogłębiło i tak już wieloletnią rozłąkę. Dopiero w lipcu 2009 roku, dzięki pomocy brytyjskiego Czerwonego Krzyża, udało się ustalić dokładną datę jego zgonu.

POSIADANE ODZNACZENIA

polskie:

Medal Wojska (nadane po raz pierwszy 16 kwietnia 1946 r., nr 11544),
Krzyż Pamiątkowy Monte Cassino (odznaczony 22 lutego 1945 r., nr 22240);

brytyjskie:

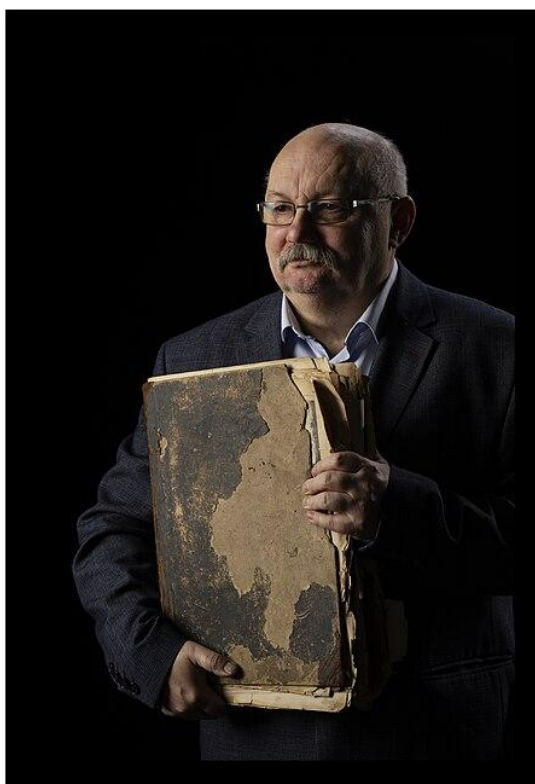
The 1939-45 Star (przyznane 28 grudnia 1945 r.),
Italy Star, The War Medal 1939-1945 (przyznane 18 lutego 1946 r.)

MIEJSCE ZAMIESZKANIA PO WOJNIE - Wielka Brytania

Opis nagrobka Antoniego Jansa zamieściłem także na stronie Fundacji Znaki Pamięci²¹

²¹ [BAZA GROBÓW – BAZA GROBÓW ŻOŁNIERZY 2 KORPUSU POLSKIEGO || FUNDACJA ZNAKI PAMIĘCI](#)

XII. Moje publikacje o historii regionu

Jerzy Krzywaźnia (2024) - fot. Grzegorz Kosmala

Jestem emerytowanym nauczycielem historii i autorem szeregu publikacji z zakresu historii regionalnej. Zachęcam do zapoznania się z nimi:

- ✓ 100 lat w służbie społeczeństwu: Szkoła Podstawowa im. Kardynała Karola Wojtyły w Kuźnicy Grabowskiej (aut. Jerzy Krzywaźnia, Barbara Cichosz). – Kuźnica Grabowska; Gołuchów: PHU Agat, 2010. – 104 s. ISBN 978-83-930746-0-0 (monografia)
- ✓ Na powstańczym szlaku 1863 w Kuźnicy Grabowskiej, Kuźnica Grabowska; Gołuchów: PHU Agat, 2013. – 44 s. ISBN 978-83-930746-1-7
- ✓ Z dziejów kościoła w Rojowie, Szkoła Podstawowa w Rojowie [aut. Jerzy Krzywaźnia, Hanna Kempa], Rojów 2013
- ✓ Zbrodnia Katyńska wpisana w historię Kuźnicy Grabowskiej, Kuźnica Grabowska 2015
- ✓ Delegat na Polski Sejm Dzielnicowy ksiądz prałat Ksawery Szukalski (1878-1956), Przegląd Wielkopolski 2008, nr 3, s. 56–58
- ✓ Setna rocznica Elementarza Falskiego – związki autora z Wielkopolską, Przegląd Wielkopolski nr 89 (3/2010)

- ✓ „Pamięć nie dała się zgładzić” – w hołdzie nauczycielom ziemi ostrzeszowskiej poległym w Katyniu (w) Ostrzeszowska Kronika Regionalna 2004/2005, R. 4/5, s. 64–67
- ✓ Powstańcza bitwa pod Kuźnicą Grabowską (w) Ostrzeszowska Kronika Regionalna 2004/2005, R. 4/5, s. 84–87
- ✓ Śladami historycznych inskrypcji kraszewickiego cmentarza i kościoła (w) Ostrzeszowska Kronika Regionalna, R.6/2013, s. 44–49
- ✓ Dzieje fryszarki w Czajkowie (w) Ostrzeszowska Kronika Regionalna, R.7/2014, s. 50–55
- ✓ Wojenne losy rodziny Janasów (w) Ostrzeszowska Kultura nr 24 3/2022, s. 8–13
- ✓ Uzdrawienie za wstawieniem św. Józefa w rojowskim dworze (1763) (w) Ostrzeszowska Kultura nr 25 4/2022, s. 13
- ✓ Franciszek Frezer (1798-1845) (w) Ostrzeszowska Kultura nr 25 4/2022, s. 14–15
- ✓ Jakub Krzywaźnia (ok. 1784-1831) i Kuźnica Grabowska w jego czasach (w) Ostrzeszowska Kultura, nr 27 2/2023, s. 14–16
- ✓ Pocztówka z Rojowa (w) Ostrzeszowska Kultura, nr 28 3/2023, s. 2
- ✓ Żydowski Obóz Pracy (Getto Żydowskie) w Kraszewicach (w) Ostrzeszowska Kultura, nr 28 3/2023, s. 8–10
- ✓ Obchody 150. rocznicy bitwy pod Kuźnicą Grabowską (1863-2013) - materiały źródłowe, Rojów 2023
- ✓ Kronika życia Józefa Blewąski - górnika i żołnierza WP we Francji (w) Ostrzeszowska Kultura, nr 30 1/2024, s.1-4
- ✓ W Dachau był numerem: 28313. Wspomnienie Sługi Bożego ks. Franciszka Strugały (w) Ostrzeszowska Kultura, nr 31 2/2024, s. 2-3
- ✓ Tajemnica Enigmy - związki słynnego kryptologa z Kraszewicami (w) Ostrzeszowska Kultura, nr 31 2/2024, s. 4-6
- ✓ Historyczny portret Ostrzeszowa u progu I wojny światowej (w) Ostrzeszowska Kultura, nr 32 3/2024, s.2-5
- ✓ Szkoła w Kuźnicy Grabowskiej (1953-1960) - zapiski z przeszłości (w) Ostrzeszowska Kultura, nr 32 3/2024, s.12-15
- ✓ Upamiętnienie bohaterów bitwy o Monte Cassino z Kuźnicy Grabowskiej, Rojów 2024, s. 46
- ✓ Pamiątka z tajnego nauczania - Władysław Jura (1892-1964), Rojów 2024, s. 20

- ✓ W hołdzie żołnierzom wojny obronnej 1939 z Kuźnicy Grabowskiej, Rojów 2024, s. 54
- ✓ Wspomnienia Leona Nalepy (1896-1975), Rojów 2025, s. 40
- ✓ Przygoda malarza Kazimierza Lasockiego na wyspie przemytników na Prośnie (w) Ostrzeszowska Kultura nr 34 1/2025, s. 8-9
- ✓ Kuźnica Grabowska w hołdzie powstańcom styczniowym (w) Ostrzeszowska Kultura nr 34 1/2025, s. 9-11
- ✓ Sługa Boży ks. Franciszek Strugała (1904 - 1942) - Świadek Wiary w Pamięci Pokoleń, Rojów 2025, s. 29

Z większością publikacji można zapoznać się na moim blogu (który prowadzę od 2011 r)

<https://szkicehistoryczne.blogspot.com> a także na [Jerzy Krzywaźnia – Wielkopolska Biblioteka Cyfrowa \(wbc.poznan.pl\)](#) i [Regionalia Ziemi Łódzkiej](#) oraz [Jerzy Krzywaźnia – Academia.edu](#)

Kontakt z autorem : jerzykrzywaznia@gmail.com

<https://szkicehistoryczne.blogspot.com>

Spis treści:

1.	Wstęp	5
2.	Dzieciństwo i edukacja	6
3.	Służba wojskowa, małżeństwo i służba w policji.....	7
4.	W łagrach NKWD (Kozielsk - Ponoj – Suzdal).....	9
5.	W Armii Andersa	12
6.	Na brytyjskim Bliskim Wschodzie	13
7.	Na ziemi włoskiej – bitwa pod Monte Cassino	15
8.	Wielka Brytania	17
9.	Na emigracji - spotkanie z synem	19
10.	Śmierć i pochówek	24
11.	Biogram Antoniego Janasa zgłoszony do Słownika Biograficznego żołnierzy II Korpusu Polskiego - Fundacji Znaki Pamięci	27
12.	Moje publikacje o historii regionu	31